

Posamezna števil. Din 2.—

List izhaja vsakega 1. in 15. v mesecu

Naročnina letno 30 Din

Uredništvo in uprava:

Ljubljana, Miklošičeva 5

Uradne ure od 11—12 dop.

Ček. r. Straža, Ljublj. 16.790

Štev. 9.

Ljubljana, 1. februarja 1936

Leto II.

Reakcionarnost ?

Ali poznate to kugo, ki se je na jesen leta Gospodovega devetnajst sto štiri in tridesetega privlekla sam Bog si ga vedi odkod v dolino Šentflorjansko? Ali poznate temne mračnjake, ki hočejo vreči črn jezuitski plašč preko slovenske univerze, ki hočejo zatreti svoboden razmah umetniškega življenja, ki hočejo zožiti vso slovensko kulturo in jo zaslužniti iz Rima diriganemu klerofašizmu. Ali poznate nje, ki bi še gospodarstvo radi vklenili v cehovske verige srednjega veka?

Pravijo, da smo to mi, če pa resno mislijo, bi skoraj dvomili. Saj se človeku lasje ježijo, ko bere o taki pošasti, ki si hoče prisvojiti vso oblast v slovenskem kulturnem življenju in menda ga ni, ki bi se ji hotel pridružiti. Še mi reakcionarci ne! In vendar: mi smo tukaj in še jih je za nami kaj — seveda, če kdo hoče živeti v prepričanju, da je to samo sfanatizirana peščica, svobodno mu —! Kaj je torej s temi očitki, ki jih nekateri grmadijo na nas, kadar usta odpro ali pero k pisanju zastavijo. In da bi se nas kateri mlajših ali onih, ki borbo za nov obraz sveta bolj ob strani spremljajo, prehitro ne ustrašil, preden je še imel priliko nas поблиže spoznati, se bomo ob teh očitkih malo pomudili.

I. Črn jezuitski plašč bo zagrnil slovensko Almo mater, vsako znanstveno delo in napredek bo onemogočen, že v kali zatrt, pravite! In kot objektivni znanstveniki morda poznate toliko cerkvene zgodovine, da veste za katoliško dogmo (sicer neprijetna beseda z značilnim prizvokom in peius, pa vendar), da si veda in vera ne nasprotujeta in da si nasprotovati niti ne moreta. Saj je veda vedenje o resnicah, ki temelje v Resnici, vera pa verovanje v Resnico. In vera tudi temelji na spoznanju, da je vera pametna in da je potrebna. Znanost pa služi spoznanju resnice in Resnice. Kje je torej dana možnost nasprotovanja in konfliktov? Jasno je, da edino le v zmoti in neresnici! Neresnica pa je negacija resnice in že kot taka nima pravice do obstoja. Resnica je intolerantna. »Ali priznaš, da je $1+1=2$ in je to cela, edina resnica, ali pa ne priznaš, in je to neresnica, kakor že koli jo obračaš: da je $1+1=1/2$ ali $1+1=0$ ali $1+1=1 1/2$ itd. in infinitum...« (Oprostite, da citiramo Mahničarja, pa to vseeno drži!) Resnica zmote poleg sebe trpeti ne more. Resnica daje duhu življenje, zmota in neresnica duhu življenje ubija. In kakor moramo zaradi narodnega telesnega zdravja odstraniti vse, kar širi in pospešuje med narodom telesne bolezni, prav tako moramo zaradi narodovega duševnega zdravja zahte-

vati, da se vsako širjenje duševnih bolezni (= neresnice) odstrani. Zato v imenu zdravega narodovega duševnega življenja zahtevamo, da spoštuj resnico tudi univerza. Njene predavalnice morajo biti kot vir duševnega življenja za ves narod v službi resnice, kjer se bo podajala samo čista in dognana resnica kot resnica, vsaka hipoteza kot hipoteza, teorija kot teorija, zmota kot zmota! Ali zato valite na nas očitek mračnjaštva in reakcionarnosti, ker vam nido čiste resnice? Če še ugovarjate, vam preostane samo še, da Pilatovo vprašanje, kaj je resnica, ponovite. Vprašajte, pa si tudi odgovorite, in sicer tako, da bo odgovor držal za včeraj, za danes, pa še za jutri! Dovolite nam samo še nasvet: ko tako radi strokovnost poudarjate, se je v filozofskih vprašanjih tudi držite! In temno mračnjaštvo in strah pre dnjim se bo v siju Resnice razblinilo v nič.

II. Zožitev vsega kulturnega življenja, besedne in oblikovne umetnosti, opazate. Da bi vse po linijah katoliške moralke teklo enolično v isto smer, se bojite, ker vas globine življenja v svoji pestrosti in razgibanosti privlačujejo. In še tega, da bi vam to življenje bilo odvzeto in za deveto goro predstavljeno, da bi kvečjemu sanjati in hrepeneti smeli po njem, če bi vam obskurantni moralisti še tega ne prepovedali. Tako govorite, tega vas je strah, a eno vprašanje dovolite. Zakaj tudi vi širite smisel za higijeno, zakaj se borite za izboljšanje stanovanjskih razmer med akademiki itd.? Odgovorili bomo kar mi: da se zdravstveno stanje naroda (telesno seveda) izboljša. In zakaj naši nastopi ob vdoru kulturnega boljšeizma v raznih niansah forme in odkritosti v dolino Šentflorjansko? Tudi zato, da se narod zdrav ohrani, duševno in moralno krepak, ker le to ga bo pri življenju ohranilo. Historia docet! Pojdite se je učiti! Nam je življenje več kot pa zmaterializirana in izboljševirana lažikultura in za sloves take naprednosti ne prodamo svojega in narodovega duševnega zdravja! Za polnost življenja pa naj vas ne bo strah. Se ne bo prav nič zožilo, če bo umetnik greh prikazal kot greh, ne pa kot čednost, laž kot laž itd., kar vse zdravo sožitje in pravi prospek družbe podira in ruši. Komu v korist, to vemo mi in upamo, da tudi vi!

III. In še »stanovščine« vas je strah. Po srednjem veku ima duh, že res, a v tolažbo vam zaenkrat povemo samo tole: srednji vek še

UNIVERZA

doma

V borbo proti monopolizaciji šolskih knjig je stopila tudi akademska mladina. Na seji meddruštvenega odbora dne 27. januarja so se zedinili zastopniki kulturnih in strokovnih društev (z izjemo dveh kulturnih društev, ki pa se še brčkone nista definitivno odločili) da podpišejo in odpošljejo v objavo slovenskemu časopisu ter našim zastopnikom v Belgradu posebno resolucijo, v kateri protestirajo proti nameravanemu monopolu šolskih knjig in proti razpisu učnih načrtov za slovenske šole ter zahtevajo, naj izdelajo načrte za slovenske učne knjige naši domači strokovnjaki in da naj se te knjige tiskajo v domačih tiskarnah. Iz teh razlogov naj se razveljavita učna razpisa z dne 23. januarja 1935 in 15. februarja 1935. Ravnotako zahtevajo, da se prepusti Slovincem ureditev naše kulturne in prosvetne politike, da naj se po vseh uradih in šolah v Sloveniji nastavlajo uradniki, ki obvladajo slovenski jezik, skratka, možnost polnopravnega in svobodnega razvoja in svobodenih in gospodarskih področjih.

JAKD »Danica« je priredila od 22. do 30. januarja »teden Danice«, ki je obstojal v tem, da so se vsak večer tega tedna vršila v beli unionski dvorani aktualna predavanja, o katerih moramo reči, da spadajo brez dvoma v najglobljo problematiko našega časa. Kratko vsebino teh predavanj bomo objavili deloma v tej, deloma pa v prihodnji številki. Na splošno lahko rečemo, da je bil teden Danice manifestacija idej Kristusa kralja, ki naj prodro v vse panoge javnega in zasebnega življenja. Agilnemu odboru Danice s predsednikom Francetom Novakom moramo k velikemu uspehu, ki ga je s prireditvijo tega tedna dosegel, iskreno čestitati.

Slovenski teden. Za zadnjem običnem zboru Akademске akcije za univerzitetno knjižnico je slovenska akademska mladina soglasno sklenila, da naj se nadaljuje lani prekinjene pri-

prave za izvedbo slovenskega tedna. Ob prireditvah slovenskega tedna naj bi se združila akademska mladina s svojimi profesorji, tukaj naj bi se dosedanja praksa nekaterih več ali manj negativistično usmerjenih akcij akademske mladine nadomestila s pozitivnim delom in z dostojno manifestacijo slovenske znanosti in slovenske kulture. S tem bi univerza, ki je naše najvišje narodno kulturno žarišče, z vso resnostjo in z vso objektivnostjo svetu pokazala in dokazala, da smo Slovenci narod, ki se, opremljen z vsemi potrebnimi kulturnimi in znanstvenimi atributi, lahko meri z vsemi povprečnimi evropskimi narodi in da v marsikaterem oziru sega celo nad povprečnico. Na drugi strani pa naj bi bila zopet univerza tista, ki naj bi kazala na to ali ono vrzel v naši kulturni rasti in naj bi prav ob prireditvi slovenskega tedna opozorila vso našo javnost na pomanjkljivosti onih znanstvenih in kulturnih panog, v katerih se genij slovenskega duha še ne more dovolj dostojno razvijati. Naj zadostuje, da omenimo samo problem Akademije znanosti in umetnosti. Te misli so dovedle akademsko mladino do zamisli slovenskega tedna in te misli ji narekujejo, da naj bi se slovenski teden ne vršil samo letos, ampak po možnosti vsako leto. — Ker je posojilo za univerzitetno knjižnico v Belgradu že sklenjeno in bodo krediti v kratkem prenešeni v Ljubljano in ker bodo vse tehnične priprave (načrti in podobno) tudi kmalu dovršene, tako da se bo v začetku aprila bržkone že lahko začelo z zidavo, je brez dvoma čas polaganja temeljnega kamna za knjižnico tudi najprimernejši čas za prireditev slovenskega tedna. Odbor za prireditev slovenskega tedna je imel že več sestankov in je stopil v stik z rektoratom in z gospodi profesorji. Akademska mladina je prepričana, da bodo gg. profesorji razumeli njene težnje in svojega sodelovanja pri slovenskem tednu ne bodo odrekli. Natančnejši program objavimo prihodnjč.

Posojilo za ljubljansko univerzitetno knjižnico v znesku 7 in pol milijona Din je že sklenjeno in bodo krediti v kratkem prenešeni v Ljubljano. Ker bo tudi zadeva z načrti (predelava celotnega načrta vsled zakonitega predpisa novega opečnega formata) kmalu končana, je upati, da bodo dela za knjižnico razpisana koncem marca, graditev pa se bo začela v začetku aprila.

Finančni odbor narodne skupščine bo te dni odločal o usodi postavke 142.000 Din, ki je bila vnešena v proračun za l. 1936-37. Ta postavka je namenjena za dograditev naše anatomske predavalnice.

V **banovinski proračun** je bila po prizadevanju g. bana sprejeta postavka 100.000 Din, namenjena za nakup strojev za hidrotehnični inštitut. Ker je ljubljanski univerzi nujno potreben hidrotehnični inštitut, se je na privatno iniciativo ustanovilo posebno društvo, ki si je postavilo za cilj postavitev tega inštituta. Zaenkrat je zgrajeno na Mirju cementno korito, manjkajo pa stroji. Omenjeni kredit naj omogoči vsaj delno nabavo teh strojev. Vse pa je pripravljeno tako, da se bo

stanovske družbe ni udeležil, pač pa je pripravil vse, da bi jo udeležil novi vek, kar pa je emancipirani individuum preprečil in današnjo zmedo in gospodarsko stisko povzročil. Ideja stanovske ureditve je še vedno nova in pravnič reakcionarna, samo

Kulturni apostolat

Ni dvomno, da smemo imenovati sedanji kulturni boljševidem najspretnjšega in najnevarnejšega nasprotnika prave kulture. Njegovi dosedanji uspehi in njegovi načrti za bodočnost pretijo izpodmakniti temelje, na katerih je bila zgrajena kultura našega ljudstva. Malo modro bi bilo, ako bi si pred to nevarnostjo zakrivali oči. Omajati hoče bistvene del kulture: njeno zasidranost v božjih temeljih.

Kulturni boljševidem bo notranje premagal le kulturni katolicizem, to se pravi katolicizem, ki se z vso vnemo loti najrazličnejših kulturnih panog, tudi svetne znanosti in umetnosti, da se ne bo mogla lažiznanost in lažiumetnost šopiriti brez kontrole.

Zato smo hvaležni prevz. škofu, ki je dejal, da naj katoliška prosveta vrši kulturni apostolat med našim narodom. Kar je liberalno-ateistična in komunistično-materialistična lažikultura ugonobila kulturnih vrednot, te naj mu v obilnejši meri vrača katoliško prosvetno gibanje s kulturnim apostolatom. Prav na tem polju je odlično sodelovanje lajkov s Cerkvijo nad vse dragoceno in v tem smislu je tako prosvetno delo, v kolikor gradi kraljestvo božje v dušah, sestavni del apostolata Katoliške akcije.

Dostikrat se prav katolikom očita, da v »kulturnem delu« zaostajamo za drugimi in da so danes nositelji in predstavniki moderne kulture tisti, ki so krščanstvu odtujeni; krščanstvo da ni več kulturotvorno.

Priznati je treba, da je premnogo talentov, znanstvenikov, ki so se specializirali v raznih strokah, moderna naturalistična vzgoja odtujila krščanstvu, tako da se zdi, da vera in kultura nista v nujnem notranjem odnosu. Saj je kdo, tako pravijo, lahko velik jezikoslovec ali literat ali stavbenik ali jurist, ne da bi moral biti veren.

Kaj je kultura?

Kultura je zelo širok pojem. Vsako duhovno ali duševno udejstvovanje človeka je kultura. Če služi tako udejstvovanje materialnim potrebam človeka (orodje, orožje, bivališče, obleka, promet, prehrana), govorimo o materialni in gospodarski kulturi. Če služi rodbinskemu in družabnemu sožitju sploh in nudi pogoje družabnemu življenju, govorimo o socialni kulturi.

Če služi izpopolnitvi človeškega znanja, govorimo o umski, intelektualni kulturi (n. pr. znanost); če služi etičnim težnjam človeka, govorimo o etični, moralni kulturi; in končno, če zadovoljuje verske težnje človeka, govorimo o religiozni kulturi.

Vse te kulturne panoge, ki smo jih pravkar delili po predmetu, lahko delimo tudi v dve glavni skupini: intelektualno, stvarno kulturo in osebno, srčno kulturo, torej po odnosu do dveh temeljnih zmognosti človeka, uma in volje. Zgodovina in dnevno izkustvo izpričujeta, da sta »stvarna« in »osebna« kultura večkrat ločeni! Največji učenjak ali gospodarstvenik večkrat nima srčne kulture; najbolj plemenit človek je lahko brez posebne intelektualne kulture.

Brezdvomno pa kultura v polnem pomenu zahteva oboje: stvarno, tehnično intelektualno izobrazbo in plemenitost značaja. Lahko bi imenovali, da se izognemo dvoumju, zgolj intelektualno, tehnično kulturo: civilizacijo, in ime »kultura« naj bi pomenilo vsestransko tudi srčno kulturnost. Po-

razumeti jo je treba znati. Zato pa živila strokovnost, samo na pravem mestu in brez krink!

Premislite in sodite! Spoznali boste, da dilema ni: naprednjak ali reakcionarec, ampak pameten ali nespameten! Nespameten pa je tisti, ki hoče sam odžagati vejo, na kateri sedi. (Glej I. in II.!)

temtakem nam kultura ne pomeni zgolj znanosti in umetnosti, ampak tudi etično in versko usovršenje.

Kakšen je torej odnos vere do kulture?

Vsekakor je etična in verska kultura v nujni, notranji zvezi z vero in kulturna zgodovina vseh narodov uči, da so črpali svoj etos iz verskih virov.

Pa tudi do znanosti in umetnosti ima vera svoj bistveni odnos. Saj je po katoliškem pojmovanju Bog praresnica in pralepota in če znanost in umetnost ne moreta imeti drugega cilja kot da ustvarjata resnico in lepoto, morata v zadnjem cilju voditi k Bogu. Morda bi kdo mislil, da elektrotehnik, ki proučava električne tokove, anatom in fiziolog, ki proučava človeško živčevje, petrograf, ki proučava kristalografijo, jezikoslovec, ki analizira indogermanske jezike, nima nobenega odnosa do vere! Seveda, če običi zgolj pri ugotovitvi zakonov! Če se pa vpraša, odkod ta nepojmljiva zakonitost električnih tokov, kristalov in jezikoslovne tvornosti, je hipoma pred glavnim problemom svoje stroke! Samo površni znanstveniki še niso zastrmeli nad nepojmljivo skrivnostjo svoje stroke in si niso stavili tega usodnega vprašanja. Ali ni isto glede čudovitih zakonov umetnostne lepote? Zakoni, povsod zakoni, povsod red!

Svetna znanost in umetnost naj odkrivata resnico in lepoto, a s tem že kažeta k Bogu. Čeprav bo torej pravi vernik nujno gojil etično in versko kulturo, se bo z največjo vnemo posvetil tudi »svetnim« znanostim, prav zato, da tam spet po drugi poti pride do najvišjega cilja, seveda pod pogojem, da je zato sposoben. Genialnost pa ni še nikdar bila in ne bo privilegij enih ali drugih; pojavlja se skrivnostno zdaj tu, zdaj tam.

»Katoliška kultura.«

Smemo in moramo govoriti o katoliški prosveti in kulturi, to je, o kulturi, ki se ni nameroma osamosvojila od Boga, ampak ki tudi v gospodarski in socialni kulturi ne pozabi večnoveljavnih nraavnih zakonov, ki ne odtrga znanstvenih resnic in estetičnih lepote od najvišje Resnice in Lepote. Rus Berdjajev misli celo, da v zadnji doslednosti postaja vsaka kultura ali krščanska ali protikrščanska, vsaj kar se notranjega nagiba tiče; pa tudi stvarno velja to za gotova območja svetne kulture, recimo za gotove panoge umetnosti, znanosti, filozofije, sociologije, pravoslovja. Katoliki torej nikakor ne smejo bežati »pred svetom,« ampak zanašati božjo plamenico Resnice in Lepote med ljudi.

V tem smislu smemo trditi, da naj bodo prosvetni hrami naših društev in šol vrata, skozi katera se vrača človek po kulturi k Bogu.

Tako smemo res imenovati kulturo sredstvo apostolata in kulturni delavci so vsi na poti, ki vodi v zadnji doslednosti k apostolatu ali k apostaziji. Samo nesrečna nedoslednost zadržuje mnoge, da to zadnje pot ne hodijo do konca.

Kako vršimo svoj kulturni apostolat?

Ali naša prosvetna društva vršijo ta apostolat? Brez dvoma so ga v veliki meri!

Možne so pa tudi zmote. Ponekod so morda mislili, da naj zamenjajo izrazito prosvetno delo z zgolj versko-vzgojnim, da na ta način prevzamejo bistven del kat. akcije. To bi z gledalo, kot da se naj odtegnejo katoliki svetno-kulturni dejavnosti.

Bilo bi to napačno pojmovanje kat. akcije in katoliške prosvete. Prosvetno-kulturna dejavnost je nepogrešljiva za kat. prosveto.

Ponekod se je pa, in to ne samo pri Slovencih, prosvetno in kulturno delo napačno pojmovalo. Zašli so v neko zgolj vnanjo povezanost religije in kulture: molitev pred prireditvijo, dvorana katoliškega doma ali nekaj kat. knjig v knjižnici, ali kake druge vnanje formalnosti naj bi odtehtale notranjo krščansko vrednoto prosvetnega dela. Pa kadarkoli so se pojavljale neskladnosti prireditvene vsebine s katoliškim imenom, se je to vedno dogajalo na škodo katolicizma. Taki pojavi bodo izostali, ako se bomo katoličani zavedali načela, da mora naša prosveta gojiti kulturo v polnem smislu, intelektualno in tudi etično in osebno. V tem slučaju je notranja vez med vero in kulturo podana. Taka kultura bo res katoliška. V tem smislu smemo tudi reči, da ima kultura svoj apostolat, ker bo že po svoji bistveni resničnosti in lepoti kazala kvišku k Bogu, ne da

bi bilo treba to javno afiširati in s takim zgolj zunanjim imenom izvajati celo neke vrste duhovno nasilje.

V luči teh izvajanj bo vsakemu umljivo, kake velike važnosti je delo katol. kulturnih delavcev iz najrazličnejših panog, saj bo iz takega kulturnega dela nehote zažarela ljudstvu vsa božja vzvišenost resnice in lepote.

Kdorkoli se torej čuti sposobnega za tako kulturno delo, naj se zaveda tudi svoje odgovornosti, ki jo ima za svoje darove pred Bogom in ljudstvom. Neizmerno smešna je trditev, da je Cerkev kulturi sovražna, nasprotno: še enkrat bo morala Cerkev rešiti človeštvu duhovno kulturo in to prav v boju s kulturnim boljševizmom. Saj bo moralo prav naše prosvetno delo razgaliti njegovo materialistično akulturnost, ker mu je videz kulture samo maska za druge namene, predvsem za popolno uničenje religije, s tem pa tudi najplemenitejšega dela kulture, namreč etične osebne kulture.

Sestav krščanske ljudske države

(Iz predavanja Cirila Žebota na tednu Danice.)

1. Javnopravna dejavnost krščanske ljudske države je v smislu občestnega pojmovanja družabnega življenja razčlenjena v tri veje:

a) Kulturno-vzgojna funkcija. Ta funkcija pripada kulturnim svetom, ki jih sestavljajo zastopniki kulturno-vzgojnih poklicnih stanov, kulturnih organizacij, zastopniki družin oziroma staršev in vzgojnih zavodov in zastopniki Cerkvā in verstev.

b) Narodno-gospodarska funkcija. Ta pripada gospodarskim svetom, ki jih sestavljajo zastopniki gospodarskih poklicno-stanovskih korporacij.

c) Upravopolitična funkcija. Ta pripada političnim svetom, ki so sestavljeni na osnovi enake in neposredne volilne pravice vseh državljanov, ozir. pripadnikov narodnih in pokrajinskih samouprav. Na upravopolitični funkciji so namreč enako zainteresirani in enako upravičeni vsi brez ozira na svojo pripadnost h kateremukoli drugemu družabnemu udu in brez ozira na svojo posebno družabno funkcijo.

2. Vse tri značene funkcije pa so v krščanski ljudski državi še teritorialno-samoupravno razčlenjene. Skupne stvari vodi državni, narodne narodni, pokrajinske pa pokrajinski kulturnovzgojni, gospodarski in politični svet. Načelo samouprave in temu odgovarjajoče decentralizacije ter državne subsidiarnosti je v krščanski ljudski državi dosledno izvedeno.

3. Vsi navedeni organi krščanske ljudske države imajo v izvrševanju svojih funkcij javnopravni značaj z zakonodajno močjo.

4. Vrhovno vodstvo in oblast v državi pa skupno sestavlja zastopstvo vseh treh vej (kulturnega, gospodarskega, političnega sveta) krščanske ljudske države. Ta forum predstavlja najvišjo nadzorovalno, urejevalno in vsezdrževalno oblast. Ta skrbi za ravnovesje med vsemi tremi javnopravnimi organi državne dejavnosti. V ta namen ima polno pravico, da posreduje in posega v lastnopravno dejavnost organa, ki bi motil potrebno pravilno ravnovesje v državi. To je najvišja instanca, ki zastopa interese cele države kot zaključenega kulturnega, gospodarskega in političnega občestva.

Kultura.

Kultura je narodna svojina, ker poteka iz virov narodne tradicije, samobitnosti in duhovne posebnosti, zato kulturne institucije (gledališča, kinematografi itd.) ne smejo biti v zasebni lasti, temveč samo v lasti narodnih ali pokrajinskih ter občinskih samouprav in kulturnoprosvetnih orga-

nizacij. Utemeljitev je v tem, da kulturne institucije ne smejo biti sredstvo gospodarske pridobitnosti.

Gospodarstvo.

Gospodarstvo vodijo samoupravne in javnopravne poklicnostanovske korporacije:

1. Gospodarska produkcija se naj uravna predvsem na družabne potrebe, ne pa toliko na trg in dobiček. Poklicnostanovsko vodstvo gospodarske produkcije bo tako preusmeritev na potrebe omogočilo.

2. Industrijski veleobrati in rudniki se združujejo po načelu samoupravne upravičenosti (od manjših edinic navzgor).

3. Delovni čas se skrajša načinu produkcije, vrsti dela, družabnim in zdravstvenim zahtevam primerno.

4. Čista obrtna produkcija se zakonito zaščiti pred vsako neupravičeno industrializacijo.

5. Kmetijska produkcija temelji na samostojnih kmetijah, naslonjena predvsem na kmetijsko stanovsko združništvo.

6. Prodaja se načeloma prenese nazaj na producenta, ozir. na stanovsko združništvo.

7. Organizacija kredita je izvzeta privatnemu vodstvu in prepuščena stanovskemu združništvu.

8. Nastanek osebnih ali brezosebnih kapitalskih družb je zakonito prepovedan.

Upravopolitična dejavnost.

Funkcije upravopolitičnega značaja so prepuščene v vodstvo in upravo političnim svetom. Tako bo današnji centralistični politični parlament dvakratno razbremenjen: razbremenjen bo kulturnih in gospodarskih funkcij, ki jih po svojem mehaničnem sestavu itak ni sposoben in upravičen upravljati. Upravopolitične funkcije pa, za katere edine je sposoben in upravičen, se sorazmerno porazdele na narodne, ozir. pokrajinske samouprave. Centralni politični svet (parlament) vrši samo vsem državljanom nesporno skupne politične zadeve.

Stranke.

Jasno je, da bodo tudi v krščanski ljudski državi obstojale neke vrste stranke kot miselno opredeljene skupine. Razlika je le v tem, da so v sistemu liberalizma stranke neko nadomestilo za manjkajoče samoupravne oblike družabnega življenja; ker naravni družabni organi v sistemu socialnega liberalizma nimajo organizatoričnosamoupravnega in javnopravnega značaja in so v javnem življenju neupoštevani, zato stopajo na njih mesto stranke kot umetno nadomestilo za vsestransko izživljanje ljudstva. Krščanska ljudska država

dalo instalirati v dokončni celotni institut.

Kristus Rex je naslov predavanja, ki ga je imel 20. januarja t. l. v dvorani Akademskega doma g. svetnik Janez Kalan, iniciator mednarodnih kongresov Kristusa Kralja. Gospod predavatelj je podal zgodovino vseh priprav in dela, ki je bilo potrebno, da je bila velika ideja mednarodnega zblivanja in sodelovanja na kongresih Kristusa Kralja popularizirana in realizirana. Doslej so se vršili že 4 kongresi (zadnji na lanski praznik Kristusa Kralja v Salzburgu) in obstoja za njih prirejanje posebni mednarodni odbor pod predsedstvom škofa Scheywilerja v St. Gallenu (Švica) in pod protektoratom treh kardinalov: dr. Innitzerja, dr. Hlonda in kardinala Verdiera. Šef in vodja mednarodne propagande pa je g. svetnik Janez Kalan s sedežem v Ljubljani. Ob priliki zadnjega kongresa v Salzburgu je izdal g. Kalan lično in potrebno knjigo »Die Welt für Christus«, o kateri govorimo na drugem mestu. Prevedena bo v več evropskih jezikov. Za bodočnost pa pripravlja g. svetnik v svrhu propagande in mednarodnih stikov posebni mesečnik, ki naj bi izhajal vsaj v treh evropskih jezikih.

SREDNJA ŠOLA

Tovariši srednješoleci! Priznati si moramo, da vse pre malo občutimo one rane našega narodnega telesa, ki nas najbolj bole! Izgubljamo se v malenkostih, domnevamo, da smo junaško zmagali, če smo v ta ali oni odbor vrinili toliko in toliko »svojih« ljudi. Napačno oz. vse pre malo! Glavnega sovražnika našega slov. naroda pa ne vidimo in ta se imenuje: brezbriznost za vse, kar je naše. Poleg drugega naj omenim predvsem: našo Koroško, zibelj slovenstva. Ni dovolj, dragi tovariši, če ji — mučeniški — zapoje Pregelj doneč psalm, ni dovolj, da se raznežimo, ko omenjamo naše brate »onstran Karavank«. Premalo! Mnogo nam je dal naš Korotan, mi mu vračamo — prazen nič, le svojo »patriotsko ljubezen«. Ali se zavedate, dragi tovariši, da vse one Slovence, ki so o Koroški napisali kaj res dobrega lahko — preštejemo na prste ene roke, in da piše o tej naši objubljeni deželi najlepše in najbolj s srcem — Gabriela Preissova, ki je — Čehinja! — Mi niti ne opazimo, da prepotujejo naše dežele vsako leto tisoči nemških dijakov, obiskujejo naša mesta od Ptujā do Kočevja, prinašajo knjige, misli in — Nemčijo. In mi? Nam srednješolcem niti na misel ne pride, da bi storili enako! No, tu in tam se najde kdo, ki oibšče Celovec, priobči potem v dijaškem listu sliko Gospe Svete in par vznesenih domovinskih fraz. Tovariši, naša meja kriči! Umira! Prirejte na vseh zavodih »Koroške tedne«. Predavajte o Koroški nekdanj, ko je še naš ded tamkaj kraljeval, o Koroški večeraj, o Koroški danes...! Čitajte! Koroška nam je dala mnogo! Treba je pojasniti z zemljevidom v roki našo največjo tragiko: Nekoč smo segali do Toblacha, daleč notri v Tirol in Salzburg in danes..

... tam za Dravo, tam so naše meje!...

Tovariši, rešitev je še mogoča: to je naša lastna kultura, naša beseda. Zbirajte knjige! Darujte vse, mladinske knjige! Darujte vse, mladinske knjige(!!!), poljudno-znanstvene, romane, liste itd. — darujte pa tudi kako res lepo knjigo, darujte s srcem. Treba je manifestirati našo kulturo, manifestirati našo lepo knjigo! Koroška bi rada čitala, a mi damo malo, skoraj nič! Se to: Zbirajte denar, hranite...! Organizirajte se v oddelke, ki naj nabašajo v počitnicah nahrbtnike s svetim slovenskim idealizmom in — knjigami in jo mahnite čez Karavanke. Naši koroški tovariši vas bodo radi sprejeli in vam razkazali svoj in — naš dom!

Srednješolec.

Kočevje. Kraj, kamor božje oko malokdaj pogleda, je gotovo Kočevje. Dijaki so bili do nedavna v svojem izvenšolskem življenju prepuščeni samim sebi; zlasti velja to za dijake, ki gledajo na svet s katoliškega stališča. V letošnjem šolskem letu pa smo se začeli zbirati okrog kongregacije vsi, ki se čutimo katoliško zavedne. Pričeli smo dobivati »Stražo v viharju«, jo prebirali in jo pokazali svojim tovarišem. Duhovi, ki so se ločili že z ustanovitvijo kongregacije, so se opredelili še jasneje. Mnogi so spoznali res nujno potrebo tega lista in so stopili v naš krog. Vsi pa smo vedno bolj in bolj čutili, da je to list, ki nam je bil že davno potreben in brez katerega si uspešnega delovanja slovenske katoliške mladine sploh misliti ne moremo, posebno v sedanjem času ne, ko si tudi pri nas morda bolj kot kje drugje stojita nasproti dva svetovna nazora. Straža je postala naše idejno glasilo. Ugaja nam katoliški radikalizem, ker se zavodamo, da je odločnost potrebna zlasti sedaj, ko skušajo naši idejni nasprotniki na vsak način prodreti v vrste katoliškega dijaštva. In često se je pokazalo, da so želi nasprotniki prav zato toliko uspeha, ker je bilo dijaštvo o sodobnih vprašanjih malo ali skoraj nič poučeno; prav »Straža« nas je podžgala, da smo se poglobili v študij socialnega, kakor tudi drugih perečih vprašanj. To delo vršimo v kongregaciji. Mnogo strokovnih knjig, sicer nimamo, zato pa nam je glavni vodnik in opora »Straža«. Zavedamo se da se prav na naši gimnaziji bije hud boj, zato moramo biti vedno na straži, da nas nasprotnik ne prehití in nam napravi še več škode kot doslej. Mnogo dela in truda nas še čaka, toda izvršili ga bomo z božjo pomočjo.

Iz Celja nam pišejo: »Da bo Straža in njen pokret zadel na odpor, je bilo gotovo jasno tistim, ki so jo začeli izdajati, da bodo pa začeli rovariti proti njej ljudje, ki bi jo morali v prvi vrsti podpirati, si človek ne bi mislil. Saj je tak list potreben in je tudi iz potrebe zrasel. Iz potrebe za duhovno usmeritvijo v teh zmešanih dneh, zrasel je iz prepričanja, da mora nastopiti čas, ko si bo slovenski katoliški človek — zlasti študent in inteligent — upal javno izpovedati svoj nazor in vero in ju odločno zagovarjati... Med našimi kat. študenti velja Straža za glasilo,

pa znova oživlja naravne tvorbe in oblike družabnega življenja in jih opremlja s samoupravnostjo in javnopravnostjo. Zato v sestavu krščanske ljudske države stranke ne predstavljajo kakega umetnega nadomestila za ljudsko družabnopolitično življenje, temveč so po svojem bistvu družabne oblike, v katerih se izraža idejnomiselna opredelitev ljudstva v pogledu na javno življenje.

Prava ljudska država.

Po svojih osnovah, sestavu in zunanjih oblikah je torej krščanska ljudska država ljudska v pravem pomenu te besede. Krščanska ljudska država je edina oblika resnične in dosledne demokracije — ljudovlade, ki je ne izraža samo v politični dejavnosti (socialni liberalizem) ali samo teritorialni samoupravi (liberalna decentralizacija), temveč v resnično s t v a r n i samoupravi na vseh področjih družabnega življenja. Krščanska ljudska država predstavlja po svojem ustroju sistem organizirane svobode, ki ji je edina

Srednješolski problem

(Nekaj misli iz predavanja g. prof. dr. Fajdige na tednu »Danice«.)

Pod malokaterim naslovom se skriva toliko problemov kot pod tem. Vendar se hočem omejiti na vprašanje, zakaj je današnja mladina duhovno tako prazna in še posebej versko tako nejasna, brezbrizna, indiferentna. Očitek, da pretemno gledam, ni utemeljen, ker razna res zdrava in koristna gibanja med srednješolci še daleč niso zadelo vsega dijaštva. Velika večina dijaštva nima smisla za globlje duhovne vrednote, kaj šele za verski prepoved in apostolsko aktivnost. Za mnoge še velja izpoved mladine pri Matzkeju: »Vprašanja o Bogu nas ne zanimajo.« Vsa je plitva, brez smisla za duhovno globoka gibanja se udaja zunanjostim, športu, cesti, kinu in plesu. Takšen vtis dobimo o njej.

Vzrokov, ki so mladino privedli do te plitvosti, pozunanjenosti in materialistične usmerjenosti je več. Toda prvenstveno vlogo ima pri tem čas, v katerem srednješolska mladina dorašča. Prav nič ni naklonjen duševnosti, ves je pozunanjen, zmaterializiran od najzvišeneje umetnosti do dnevne vsakdanjosti. In čas je tiran! Zato s spoštovanjem gledamo na elitna gibanja, ki se hočejo svojem času upreti, a prav tako bi težko obsodili one, ki si v tem osredju ne morejo najti prave poti: vse razumeti se pravi, vse odpustiti. In prav zaradi tega destruktivnega vpliva osredja propada tudi družina, ki je kot naravna varuhinja poklicana, da čuva duševno rast svojega mladega člana pred kvarnimi vplivi okolja. Toda danes družine same vzgajajo otroke predvsem k čimvečji praktičnosti, kar je mnogokrat istovetno s kruhoborstvom. Zato vzbuja govorjenje o filozofiji, o načelih, o prvenstvu duha pri mladini večkrat posmeh, ko niti ne ve, kdaj bo to v življenju moglo postati važno. Ni čuda, da so posledice takšne, ko prva in najvažnejša naravna vzgojna celica odpove. Sicer se je tudi njej težko boriti zoper poplavo poltene literature, s katero nas prav sedaj začinjajo oblagodarjati, pa še zoper čas, ki se mu sam vdaja. Toda družina ima odgovornost za rod, ki nam ga daje in tudi poslanstvo in milost žrtve za ta rod. Zato je tega propada bolj kriva. Teža socialnih razmer ne prizanaša niti srednješolec, ki ubijajo v mladi duši smisel za globoko duhovno življenje in mladostni optimizem. Udaja se zato neposrednim užitek, ki ji jih nudi svet ali pa stisne pesti in slepo zaupa krivemu preroku komunizma. Danes pomeni zmaga materializma obenem že zmaga komunizma, ki stoji v bojni fronti s katolicizmom, edinim zastopnikom duhovnosti v razrvanosti današnjega časa. In če pride šola sama pod vpliv teh razdirajočih činiteljev, kako naj vrši svoje poslanstvo med mladino? Saj danes srednja

meja naravna razčlenitev človeške družbe in družabnega življenja ter tej naravni razčlenitvi odgovarjajoče dolžnosti in pravice.

★

Ni čuda, da se za idejo krščanske ljudske države izjavlja predvsem sodobna mladina evropskih narodov (n. pr. v Franciji, Belgiji, Španiji, Holandiji itd.). Še bolj kot mladina velikih državnih narodov pa se mora izreči za to idejo mladina malih narodov. Edino v dosledni ljudski državi je namreč zajamčeno lastnopravno in samoupravno življenje tistih narodov, ki jim usoda ni namenila vseh potrebnih pogojev za lastno narodno državno življenje in ki prav radi tega mnogokrat preveč občutijo absolutizem totalitetnih držav (n. pr. Ukrajinci na Poljskem in S. S. S. R.).

Če se bo slovenska mladina zavedla te resnice, se bo pridružila strnjenim vrstam tiste mladine, ki ima v prvih točkah svojega programa idejo krščanske ljudske države.

Šola sama ne ve za svoj namen, ne ve, k čemu naj prav za prav vzgaja in po tej nevednosti učne načrte tako naredi, da prenapolnijo študenta z najrazličnejšim znanjem, ki pa med seboj nima nobene prave zveze in dopolnjevanja, kaj šele, da bi bilo to različno oblikovanje zmožno izoblikovati iz dijača enofno, prvenstveno duhovno usmerjeno in vsaj moralno, če že ne versko visoko stoječo osebnost, ki bo prav s svojim duhom oblikovala tudi življenje okrog sebe. Tudi verouk je izgubil svojo osrednjo in vse združujočo vlogo in se je izenačil z ostalimi predmeti; svoje naloge vršiti niti ne more, ker ga noben drug predmet ne podpira, če že ne ovira.

Česar dijaku ne nudi šola, tega išče v družtvih, a tudi v njih je bilo globljega duha in verske vzgoje prav malo in tako niso dala članstvu opore v borbi proti materializmu v vseh oblikah.

Pri srednji šoli smo tudi katoličani marsikaj zagrešili zlasti z opustitvijo. Kajti vsekakor je katolicizem prvi poklican, da brani duhovnost proti vsem napadom. Pravica in dolžnost Cerkve je, da vodi vse faktorje, ki pri vzgoji sodelujejo (okrožnica Pija XI. o krščanski vzgoji). Cerkev stavi vzgoji pravi namen: svojski in neposredni namen krščanske vzgoje je sodelovanje z božjo milostjo pri upodabljanju pravega in popolnega kristjana, namreč Kristusa samega v onih, ki so bili prerajeni pri sv. krstu. Ta pravica Cerkve obsega vsa področja človeškega življenja, čutno in duhovno, umsko in npravno, individualno in družinsko. Ko bodo pod vodstvom Cerkve vsi ti vplivi pravilno usmerjeni za vzgojo tudi sedanje srednješolske mladine, bomo iz nje dobili več pravih kristjanov. Da pa se to doseže, je dolžnost katoličanov, da zainteresirajo za ta vprašanja javnost, da z vsemi silami skušajo preprečiti kvarne vplive in jih nadomestiti z dobrimi (literatura, kino, gledališče). Gotovo je, da bo ta akcija katoličanov zadela na odpor, toda to še ni razlog, da se smemo iz bojišča umakniti in sovražniku brez boja prepustiti postojanke. Skrb moramo posvečati tudi družinam. Kar smo namreč storili za družino, smo storili za mladino. Zato je potrebno gibanje, ki bo pospeševalo pravo krščansko družinsko vzgojo. Šola je po svojem zgodovinskem postanku in po svoji naravi pomožna in dopolnilna ustanova družine in Cerkve; zato po logični in moralni nujnosti drugima dvema krogoma vzgoje ne sme nasprotovati, temveč mora pod kaznijo, da sicer svoj namen zgreši in se spremeni v razdiralno delo, soglašati z njima v tako popolni moralni enodušnosti, da lahko tvori z družino in

Cerkvijo skupaj eno samo svetišče, posvečeno edine krščanski vzgoji. To je njen namen in tega ji moramo dati bodisi kot katoličani bodisi kot državljani - katoličani! Kat. društva so zlasti v današnji dobi nujno potrebna, ker hoče Cerkev vsaj v njih nadomestiti katoliško osredje, ki ga v javnosti ni. Čeprav ni pravilen princip, da se otroci trgajo iz družine, je vendar danes v določenih slučajih to dobro. In kat. organizacije, ki so se

postavile na odločno katoliško stališče, vrše veliko poslanstvo.

Če bomo vsi skrbeli za duhovno poglobitev srednješolske mladine, se bo mladina raje in bolj ter v večjem številu oklenila verskega življenja, hkratu pa bo postala tudi odporna proti komunistični demagogiji in njena moralna sila bo nepriemerno zrasla. Moralno zdrav človek pa bo lahko tudi duhovno-načelno močnejši.

Nekaj glos k bedi sovjetske družine

Nobena skrivnost ni, da marksizem in njegova dosledna oblika, boljševizem, ni bil ustanovi družine nikoli naklonjen. Že nastanek družine mu je plod gospodarskega razvoja, izraz individualizma in človeškega egoizma, hoteč to, kar si je v življenju pridobil, zapustiti najbližjim potomcem, torej otrokom ali svojcem. O družini je vedno govoril kot »o zadnji trdnjavi gnilega individualizma«, kot o »najbolj žilavem preostanku antikolektivistične dobe«, o »posredni tvorbi med družbo in človekom« in podobno.

Zato je boljševizem smatral za eno svojih prvih nalog, da spravi ta »preostanek buržuazijske miselnosti« čimprej s sveta. V ta namen je najprej zrahljal vezi, ki spajajo moža in ženo, sprostil varjete najnižjim človeškim nagonom in odprl vrata v splošen kaos. Tako je bilo od vsega početka pa do najnovejše dobe. Zadnje čase pa mora osupiti vsakogar, kdor pazno sledi temu problemu, poplava hvale za družino, za vzgledno družinsko življenje, borba proti splavom »v masah«, skratka borba za nekaj podobnega kot so krščanski ideali o družini.

Vsiljuje se nam vprašanje: Od kod to? Je to reakcija ali skladen razvoj? Če je reakcija, ali je reakcija od zgoraj, od vladajočih rdečih učiteljev in voditeljev, ali je reakcija od spodaj, reakcija zdravih ljudskih elementov, upor zdrave človeške narave zoper poživljenost. Ali pa je mogoče, kot mislijo nekateri, le pesek v oči inozemstvu, češ: saj nismo taki hudisti, kot nas slikajo? Na ta in marsikatera druga vprašanja nam bodo skušale odgovoriti pričujoče glose:

Naj reče kdo karkoli, neovrgljiva dejstva pričajo, da je boljševizem od kraja mislil spraviti ustanovo družine z zemeljskega obličja. Ni še daleč doba, ko so razni »tovariši« oficijelno poviševali čednosti svobodne ljubezni, izdajali dekrete o »nacionaliziranju« žensk (v Saratovu so 1918 »nacionalizirali« vse ženske od 17. do 42. leta), razglašali spolno svobodo v šolah in javnosti.

Ta protidružinski refleks je prišel s posebno ostrino do izraza v vprašanju splava, sklepanju zakonov in ločitev. V vprašanju splava je bil boljševizem vedno manj jasen kot v vprašanju družine. Logika sistema je silila rdeče voditelje, da na vse pretege hvalijo odpravo družine, toda ta logika na noben način ni vključevala povečevanja malthusianizma in splava. Že l. 1913 je pisal Lenin: »Pessimisti smole budočnosti fevdalizma, male trgovine in kapitalizma; naš optimizem pa je popoln glede delavskega pokreta in uresničenja njegovih načrtov. Mi smo že postavili temelje bodoči zgradbi, ki jo morajo dovršiti naši otroci. Zato (in samo

zato) smo nezmanjšani nasprotniki neomalthusianizma. Ta pristoji le sebični in umazani meščanski dvojici, ki s strahom šepeta: da se le midva prebijeva skozi življenje, kar moči udobno; otrok, teh nama pa treba ni... Zavedni delavci se bodo brezobzirno borili proti tej nazadnjaški in strahopetni teoriji, ki jo skušajo zaperiti v spomin najnaprednejšemu, najmočnejšemu in najpodjetnejšemu razredu.«

Bilo bi torej krivično zamešati boljševiški in malthusianistični pogled na problem rojstev.

Navzlic vsemu pa je sovjetska vlada že l. 1920 pohitela z vso naglico, da zakonito dovoli splav. Avtorji dekreta so trdili, da hočejo preprečiti skrivne splave. Toda tudi drugi motivi so jih silili na to pot. Zares, kdor se hoče učinkovito boriti zoper družino, je prisiljen popustiti uzde v svobodi spolnih odnošajev. In ti so zopet lahko samo takrat svobodni, če se preprečijo naravne posledice. Dosledna logika jih je vodila v opreko z velikim preokom. Tako so odprli vrata nastežaj dobi, ki jo karakterizira z rezkimi besedami F. A. Kramer:

»Boljševik ne pozna niti poroke niti družine. Sovjetska Unija je ponosna, da je stresla s sebe to, kar smatra za predsodke... Človeška bitja se družijo in vežejo po golih naključjih in ostajajo skupaj, dokler jim prija... Nič več ni zakonolomstva, ne mnogoženstva, niti krvoskrunstva, niti pokvarjenosti, še manj pregrehe. Boljševik pozna le nagon, ki ga je treba zadovoljiti. On si ga zadovolji »kot da bi popil kozarec vode.« (Das rote Imperium.)

Klaus Mehmet, eden najboljših poznavalcev sovjetske Rusije, ki ima še to prednost, da ga ni moči sumničati protisovjetske smeri, tako-le piše:

»Red, ki ga je boljševizem napadal, je bil meščanski in krščanski. Borba proti temu je vodila v borbo proti splošnemu redu. — Predstraže revolucije so smatrale kot protirevolucionarno potuhnjenost utesnitev in poštenost v spolni domeni. Niso se zadovoljili le z zametavanjem čistosti, borili so se proti njej in se smejali nalomeščanskim nazorom deklet, ki se niso vdajale radevolje komunistom. To je bila doba brez uzd, doba ogromnega razmaha spolnih bolezni, doba, ko se nobeden ni čudil, da so mladoletne rodile kolektivne otroke, doba neštevilnih splavov, uničenega zdravja, zgubljenih otrok, zapuščenih žena...« (La jeunesse en Russie Soviétique.)

Doba torej, v kateri je imela strast vso svobodo, ko se je razuzdanost povečevala in podleganje strastem proslavljalo za junaštvo. (Dalje.)

Gibanje „REX“ v Belgiji

Kardinal Mercier je dal l. 1909 pobudo za organizacijo katoliške mladine na čisto verskem in versko-socialnem temelju, iz katere se je razvila »Association catholique de la Jeunesse Belge« (A. C. J. B.), ki je leta 1926/27 postala matica specializirane katoliške akcije, ki se deli na stanovske veje: J. O. C. (delavska mladina), J. A. C. (kmetiška), J. I. C. (meščanska), J. E. C. (srednješolska), J. U. C. (akademska), J. S. C. (skavti), L. N. P. (patronati).

Tajništvo A. C. J. B. je začelo pod imenom »Pax« izdajati v Louvenu razne knjige o verskih problemih in tudi ročne pravilnike za razne panoge kat. akcije. V mladem Leonu Degrelle je našla ta založba ognjevitiga pisatelja, ljudskega tribuna in organizatorja.

Leta 1929 je Leon Degrelle šel v Mexico, da bi se na kraju samem poučil o verskem preganjanju in po svojem povratku si je stavil za življenjsko nalogo, kakor sam pravi, katolika v Belgiji tako

ki se zaveda časa in naloge, ki si jo je stavila. V polemiko, je-li njena borba proti komunizmu krščanska ali ne, se ne spuščamo in je tudi nesmiselno. Marksisti in njihovi zavestniki delajo že povsod in to tako spretno in podtalno, da je čutili, ko bi se majala tla pod teboj. In v tej nevarnosti, ko napoveš sovražniku boj, pa pride nekdo in ti začne očitati, da ga nisi udaril s pravo roko in na pravem mestu itd. V tem boju smo z vami. Sicer je res, da resnica v oči bode, toda zato je tembolj potrebna. Morda bi bilo včasih bolje kako stvar izvesti bolj diplomatično in sovražnika ne takoj udariti v obraz. Morda to boli vaše nasprotnike. Ideje, ki jih ima stražarski pokret, so dobre in celjski kat. študentje vedo, da je le v njih prava moč in uspeh. Študij perečih vprašanj, delo, globoko versko življenje (Evharistija!) so gotovo prava pot v življenje.«

Dopis iz Kranja. Kranj je provincialno mesto. To se pozna tudi na gimnaziji. Takoj lahko opaziš razliko med ljubljanskim in kranjskim dijakom. Ljubljanski dijak se začne že zgodaj zanimati za razna pereča vprašanja (bližina univerze!) Tega pri kranjskem zastoj išče. V te razmere je prišla »Straža v viharju« in je dala predvsem nam katoliškim študentom prepričanje in zavest, da moramo iti na delo za našo stvar. Le nekaj se nam zdi čudno. Ko so nekateri tovariši razširjali na gimnaziji »Našo voljo«, se jim ni nič zgodilo. Mi pa »Straže« niti na dom ne bi smeli imeti naročene. Odločno pisanje »Straže« nam ugaja in se nam zdi v sedanjih časih pravilno. Morda bi pisali kaj več o srednji šoli, sportu, plesu in podobno.

KNJIGE

Dr. Metod Dolenc: **Pravna zgodovina za slovensko ozemlje.** Sostavni oert. Ljubljana 1935. Založila Akademsko založba. Strani 570. — Profesor dr. Metod Dolenc je ob svojem šestem jubileju dal slovenskemu narodu, posebej pa še akademski mladini knjigo, ki nam podaja sinoptični prikaz razvoja pravnih razmer slovenskega kmečkega stanu ter meščanstva, plemstva in sploh višjih stanov, ki so bivali na naši zemlji. Tako nam »Pravna zgodovina za slovensko ozemlje« nudi pregled pravnega življenja celotnega naroda od naselitve do današnjega pravnega položaja. Posebno natančno je obdelan pravni in socialni položaj slovenskega kmečkega ljudstva, ki je bil in bo kakor poudarja avtor — »centralni problem prav. zgodovine Slovencev«. Ne moremo se spuščati v podrobnejšo, strokovno oceno te knjige — to naj store bolje poklicani — brez dvoma pa lahko trdimo, da nam je poklonil prof. Dolenc s to knjigo edinstveno delo, ki smo ga že težko pogrešali.

Die Welt für Christus je naslov lepo opremljeni knjigi, ki jo je napisal naš rojak Janez Ev. Kalan v nemškem jeziku in jo je odobril papež Pij XI. v privatni avdijenci 26. maja 1935 in blagoslovil vse njeno hotenje in velike ideje: svet nazaj h Kristusu! Svet pre-

noviti na podlagi Evangelija in ga pridobiti Kristusu Kralju. To je osnovna misel in namen te knjige. Treba je ustvariti nov družabni in socialni red, ki zahteva nujno uničenje nemoralnega kapitalizma na celi črti, ki je v zvezi s framasonstvom in ima za posledico komunizem. Dalje razlaga pisec še druge vzroke razkristljanjevanja, ki nam pokažejo, da nam je skoraj jasen videz kakor da se je katolicizem umaknil v defenzivo. Iz tega ekspozicija preide pisec na II. poglavje, ki nam slika naše naloge v novem času.

Svet moramo osvojiti Kristusu! Vsaj tako navdušeni moramo biti kot so navdušeni boljševiki za svoje negativno delo. Zbuditi se moramo iz svoje komodnosti in se združiti v močno katoliško ligo! Kalan je zamenjal Karl Marxovo parolo v katoliško: »Katoličani vseh dežel — združite se!« Da pa bomo mogli to veliko delo vršiti, moramo imeti načrt in ta je razvit v III. pogl. Vsi katoliki moramo biti solidarni! Vsi smo bratje, vsi smo otroci božji, velika božja družina, smo telo Kristusovo. Za ožje zblizanje med vsemi katoliki sveta skrbe mednarodni kongresi Kristusa kralja po načinu mednarodnih evhar. kongresov. Na teh kongresih katoličani vsega sveta skupno manifestirajo za velike ideje in vrednote katolicizma, za Kristusa Kralja in njegovo kraljestvo na zemlji! »Regnum Christi« pa naj bi bilo glasilo teh velikih idej, ki bi izhajalo v vseh večjih jezikih sveta.

Omenil bi še dva najvidnejša pojavi v današnjem času, nacionalizem in socializem, ki ju pisec ošvetli z različnimi citati. Sredstva proti tem pojavom so oživiljenje duha Evangelija, duh skupnosti in pravičnosti in ljubezni, na novo bazo postavljeno dušno pastirstvo, farno občestvo, kršč. družinsko življenje i. t. d. Seveda pa računa to gibanje z elitnimi četami, zato je nujni pogoj, da se združijo vsi vitezi Kristusovi v »Ligo regnum Christi«, ki bo stopila pred javnost v močni skupni odločnosti in navdušenosti za veliko idejo Kristusa Kralja. Ko človek odloži knjigo, se nehote začudi velikemu idealizmu in ognju, ki veje iz drobne, 180 strani obsegajoče knjige: »Die Welt für Christus«, za katero so se navdušili tako Nemci kot Švicarji (kard. Innitzer, škof dr. Scheywiler itd.). Pisana je v lahki nemščini in tudi draga ni. Priporočam jo vsakemu akademiku. Upam, da bo našla ugoden odmev tudi v širših inteligenčnih krogih, tako v svetnih kot v duhovskih. Želim, da bi knjiga izšla tudi v slovenskem jeziku, saj bo itak že prevedena v več evropskih jezikov. Naročite jo lahko pri avtorju Janezu E. Kalanu v Leonišču, kjer jo dobite po znižani ceni 30 Din, v knjigarnah pa za c. 45 Din.

Giovani Papini: »Storia di Cristo« (Kristusovo življenje). »Zbor duhovne mladosti« v Senju izda v kratkem to najlepše delo sodobne literature o Kristusovem življenju v klasičnem hrvatskem prevodu dr. Fr. Biniškega. Kdor delo prečita enkrat, bo vzel knjigo v roke z istim navdušenjem še drugič in bo zajemal iz nje misli za oblikovanje novega

organizirati, da jim nikdar ne bo pretela usoda meksikanskih katolikov, ki so svoj čas zamudili. V to svrhu je potrebno, da razpolagajo katoliki z modernimi sredstvi propagande, s tiskom, radijem in filmom.

Zato je Degrelle kot ravnatelj založbe »Rex« začel izdajati l. 1931 ilustriran časopis »Soirées«, ki se je posebno oziral na film, radio itd. Katoliki naj bi se bolj brigali za moderno življenje. Udeležili so se tega podjetja Katoliška akcija, Rex in tajništvo A. C. J. B. F.

Politična smer.

Toda list »Soirées« se je polagoma prvotnemu idealnemu cilju nekoliko izneveril in je s kričečimi in tudi tendencioznimi slikami in senzacijami iskal odmeva v občinstvu. Istočasno je Léon Degrelle začel izdajati tedenski časopis »Rex«. Začetkoma je hotel biti »Rex« zgolj informativni in literarno-kritični list, ki je s svojim duhovitim slogom tudi res nekoliko zajezil povodenj nemoralnih publikacij. Polagoma pa je postal polemičen in propagandističen list za pokret, ki ga je Léon Degrelle zasnoval med ljudstvom. Pa leta 1933 je Léon Degrelle postal lastnik vse založbe »Rex« in je ustanovil še poseben list za politiko »Vlan«. Napram kat. akciji se je obvezal, objasnjevati v tem listu samo katoliška načela o politiki in ne posegati v politično borbo kot tako. Toda v Rexu in Vlanu so začeli izhajati politični članki in posebno tudi napadi na vodilne katoliške politike (Jaspar, Heibig itd.), da se je katoliška akcija, ki je doslej še vedno bila v zvezi z Rexom, odločno uprla in se odmikala od njega. Neugodno je bilo, da je »Rex« imel v najemu prostore tajništva katoliške akcije in to do 31. decembra 1934, a katoliška akcija se je leta 1934 definitivno ločila od Rexa in Rex se je preselil iz Louvaina v Bruselj. Léon Degrelle se je zdaj z vso odločnostjo vrغل v politično borbo, češ da proti belgijskim katolikom neizbežni polom v politiki, če se njihova taktika temeljito ne spremeni.

Odslej se je uživiljal Léon Degrelle vedno bolj v vlogo voditelja po vzorcu Hitlerja in Mussolinija. »Šef je tisti, ki ima strast poveljevanja in stremi po osebnem uspehu.« »Šef zaupa svoji zvezdi in se ne da strahovati ne od kapitalistov ne od znanstvenih teoretikov.« »Šef je tisti, ki zna biti trd in neizprosno ne samo proti sebi, ampak tudi proti drugim.« »Šef ne dvomi nikdar o svoji zmagi, čeprav je osamljen.« »Šef je tisti, ki nikdar ne dopušča, da se mu očita, da se je zmotil.«

Tako opisuje »Soirées« vlogo šefa, ki seveda ni drugi kot Léon Degrelle.

Radikalizem Rexa je našel navdušen odmev v mladini in pokret šteje okrog 10.000 pristašev, večinoma mladih (pod 21 let). Léon Degrelle zahteva od pristašev 100 odstotno katoličanstvo in popolno podreditev Cerkvi in po njegovi trditvi se je večina teh pristašev oblikovala v katoliški akciji. Toda za notranjo formacijo svojih pristašev se Léon Degrelle noče več brigati in jih naslavlja glede tega na kat. akcijo. Tu je usodna zmotja Degrella, kajti mnogi, ki so se iz popolnoma drugih strani pridružili Rexu, ne bodo mogli nadoknaditi pomanjkanja notranje formacije s tem, da bi se šele radi nove politične usmeritve naknadno in bolj od zunaj priključili katoliški akciji.

Cilji Rexa

utrditi hoče avtoriteto vladne oblasti, poenostaviti parlamentarno delo, uvesti polagoma korporacije in popolno splošno volivno pravico tudi za ženski spol; predvsem pa hoče reformirati in prečistiti katoliško stranko in jo preustrojiti v novo »ljudsko fronto«; še več: ustroj države in vseh strank hoče razbiti in ustvariti docela nov red. To imenuje

Degrelle »gigantsko nalogo Rexa« in neštetokrat poudarja: Rex bo zmagal.

Degrelle izjavlja, da mora to poslanstvo izvršiti, a ne pove, kdo mu je poveril to poslanstvo. Cerkev gotovo ne, kajti škofje so zavzeli na nedvoumen način odklonilno stališče.

Izjava škofov z dne 20. nov. 1935.

»Z ozirom na to, da je »Rex« postal zgolj političen organizem, in da zasleduje svoj cilj z neopravičljivimi metodami, da se udejstvuje izven okvira katoliške stranke ter prezira vsako disciplino, odredimo sledeče: 1. Duhovnikom in redovnikom je prepovedano udeleževati se shodov ali katerihkoli zborovanj Rexa in sodelovati pri njegovem časopisu. 2. Rex se ne sme prodajati pri cerkvenih vratih; župnike in predstojnike cerkve pa prosimo, da kolikor mogoče pazijo na točno izvajanje (te prepovedi). 3. Predstojniki vzgojnih zavodov se bodo na moč trudili, da odtegnejo svoje gojence agitaciji Rexa.

Sovražniki Rexa so mislili, da se bo Rex uprl cerkveni oblasti, toda Rex se drži strogo cerkvene discipline, priznava avtoriteto škofov v tem smislu, da hoče spoštovati odlok škofov, nadaljuje pa svoje politično delo in svojo metodo.

Napačne metode Rexa.

Prezgodaj zavaja še nedoraslo mladino v politiko; s pompoznimi, blestečimi frazami obljublja ljudstvu raj na zemlji in razvija zapeljiv program za ono dobo, ko bo Degrelle s svojimi pristaši dobil državno oblast v svoje roke...

Neprenehoma brezobzirno napada vse parlamentarne institucije, politične stranke, predvsem katoliške stranke, in sicer posamezne osebe, o katerih odkriva z neverjetno drznostjo korupcijske afere.

Sarkastični in žgoči besedi se pridruži še karikatura in sliki, ki presega vse dopustne meje.

Mladi pa, ki jih navdušuje ta radikalizem Rexa, ne vprašujejo po dokumentaciji, ampak slepo verjamejo voditelju. »Rex« ne dopušča nobene diskusije, Belgiji da šest mesecev časa, da se vrže na kolena pred Leonom Degrelle.

Tudi iz vrst krščanskih delavcev je dobil pristaše: toda na XII. kongresu lige krščanskih delavcev so voditelji lige ugotovili, da se Rex predvsem zanaša na trenutno čustveno vznichenje mas in da to površno navdušenje nadomešča pri neizkušeni mladini osebne žrtve in napore v vsakdanjem izpolnjevanju krščanskih dolžnosti. Zato je liga prepovedala svojim članom katerikoli udeležbo pri Rexu.

Napadi na posamezne vodilne osebe, n. pr. na senatorja Philipsa, na Segersa, ki je predsednik katoliške federacije vseh društev, so izšli v posebni seriji brošur, ki nosi ime »J'accuse« (»Obtožujem«), so osebni in izredno brezobzirni. Degrelle obljublja še nadaljne napade na celo vrsto političnih voditeljev, katerim predvsem očita, da so politiko izrabljali za velike korupcijske, finančne transakcije in za nezaslišano izmozgavanje ljudstva. Boj Rexa velja torej visoki financi. Pri teh napadih se je Degrelle že večkrat zaletel in storil krivico temu ali onemu, kakor trdijo nekateri.

Prav letošnja volilna kampanja v Belgiji bo gotovo tudi privedla »Rex« do novih faz razvoja. Možno je, da se pokret še konsolidira in se odpove nedopustnim metodam, potem bi znal postati velikega pomena ne samo za Belgijo, ampak tudi za Francijo in druge dežele. Pravilna načela so: Popolna, neizprosna jasnost v krščanskih načelih, prizanesljivost osebam, iskren namen brez ambicioznih aspiracij.

Poravnajte naročnino!

Beseda o besedni umetnosti

Pismo prijateljem na srednjih šolah.

Sodobna kriza je materialnega in moralnega značaja. Zadnje se kaže v prav posebni meri pri umetnosti. Inter arma silent Musae, star pregovor, se uresničuje. Nervoja časa, socialne krivice, razredna trenja, borba za kruh in existenco, vse to vpliva na vsakega posameznika in ga vleče v življenjski metež. Ni izvzet niti umetnik, ki živi v čisto svojem, brezčasnem svetu, kjer ni muhastih dnevnih sprememb. Umetnik potencirano čuti bolečine in prijetnosti časa in jim daje izraza v tej ali oni obliki. Ena izmed njih, ki je neumetniku nedvomno daleč najbolj dostopna, je literatura. S pisano besedo pride človek ljudem najbližje in lahko najzornije pokaže svoj odnos do časa, do življenja, do družbe, prav tako tudi do vseh idej, ki oblikujejo svet.

Ako se ozremo po slovenskem knjižnem trgu zadnjih let, bomo videli, da se naši leposlovci izpisujejo le v manjših delih, ki izhajajo večinoma po revijah. Izmed starejše generacije je kvantitativno in kvalitativno ploden le še France Bevk, med mlajšimi pa Miško Kranjec. Originalna dela nadomeščajo prevodi mnogih založb, izmed katerih so se nekatere posvetile izključno prevajanju. Modra ptica, Hram, Tiskovna zadruga, Krekova knjižnica, Jugoslovanska knjigarna izdajo vsako leto kopico tujih avtorjev. Ako je založbam za dobiček, morajo tako tudi delati, kajti okus čitajočega občinstva je danes že močno razvjen. Vendar se ne moremo otresti misli, da je ta prevodna poplava v škodo slovenski literarni tvornosti.

Okoliščine nas zmerom bolj prepričujejo, da živimo na prelomu naše književnosti. Mladi leposlovci se šele polagoma javljajo in zdaj še ne moremo presoditi, ali se bodo uveljavili ali ne. Najbolj se je prav za prav pokazal doslej Miško Kranjec, vendar moramo tu omeniti, da se prepogosto ponavlja v svojih delih in da postajajo njegovi spisi materialistično-marksistično tendenčni. O tendenci bi se dalo sicer obširno govoriti (spomnimo se samo na tendenčnost sodobne ruske literature!), a naj zadostuje le ugotovitev, da je vsaka dobra leposlovna knjiga zrcalo avtorja in kot taka spada v idejni okvir. Razlika je edinole v spretnosti, s katero avtor izrazi svoje mišljenje in nazor. Tudi druga sodobna izvirna slovenska poezija kaže v veliki meri inklinacijo na levo.

Dejstvo je, da je literatura, poljudna, znanstvena in leposlovna, še zmerom najučinkovitejše sredstvo za širjenje idej. Prav zato nam kot mlademu katoliškemu inteligenčnemu naraščaju ne more in ne sme biti vseeno, kakšna bo podoba naše književnosti v bodočnosti. Ako odkrito priznamo, trenotno Slovenci ne premoremo mnogo talentov, ki bi obetali postati katoliški pisatelji, umetniki v najpopolnejšem pomenu besede in ki bi v tem oziru lahko uspešno tekmovali z nazorno nasprotnim umetnikom. Ako izzamemo Kocbeka, je tudi v pesništvu tako. Grobi očitki, s katerimi je Ivo Brnčič (Sodobnost 1935) označil našo povojno katoliško liriko kot neživljenjsko in ne vem kakšno vse še, nas prav zaradi svoje grobosti in tendenčnosti ne vznemirjajo, pač pa nam govorijo dvoje. Prvič: slovenska kritika prehaja bolj in bolj z izključno estetskega zrišča na idejno. Drugič: boj se bo v bližnji prihod-

nosti po svoje vršil tudi med lepo književnostjo tega in onega nazora.

Potrebno se nam zdi, da na ta dejstva opozorimo vas, vse svoje številne prijatelje, ki po večini sedite še v srednješolskih klopeh. Ni vsak za vse: eden bo dober govornik, drugi pronicav filozof, tretji morda socialen delavec, četrti zopet politik. Nedvomno pa je med vami tudi marsikdo, ki čuti, da bo najlažje in najuspešneje vršil svojo življenjsko nalogo kot pesnik ali pisatelj. Do vas, ki morda nosite v sebi ta božji dar, da več vidite, intenzivneje čutite in temeljiteje razmišljate in znate to nekoliko nazorneje izraziti v besedi, pisani ali govoreni, do vas se zdaj obračamo in vam priporočamo: v svoje in v splošno dobro ustanovljajte literarne krožke. Posvetite našemu slovstvenemu življenju več pažnje kot drugi in se poskušajte sami aktivno udeleževati! Mnogo berite, študirajte in se tudi v idejnem pogledu utrjujte! Ni treba misliti, da boste vsi člani takega krožka kdaj slavni umetniki. Ako drugega ne, se bo eden ali drugi posvetil recimo kritiki (in to tudi ni malo), vsi pa boste na to dobo imeli lepe spomine.

Izgovarjali se boste, češ kje pa potem vzeti čas za šolske predmete. Verjemite, za literarni krožek porabljen ura ni zgubljena. Družila vas bo notranja sorodnost in veselje do dela, zato bodo sestanki veliko razvedrilo v sicer monotonem življenju srednješolca.

Ne mislimo, da se morajo sadovi tega dela pokazati takoj. Morebiti kdo skrivaj piše pesmi in zgodbe, ki le niso tako nezrelo petošolske in tradicionalne, ampak imajo v sebi tudi kaj dobrega, pa se boji pokazati svoje duševne prvence. V literarnem krožku bo našel možnost in priliko, slišati bolj ali manj točno sodbo o njih. Več glav več ve, a kritika te vrste naj ne bo nikdar preostra in naj nikar ne ubija, marveč izpodbuja in vzgaja. Člane krožka mora vezati iskrenost in nesebičnost; vsakdo mora imeti pred seboj splošno in šele potem osebno korist.

Bodite vztrajni ne ne bojte se kritike! Vsak umetnik je šel per aspera ad astra. Naj vam kaka neugodna ocena ne vzame veselja do dela! Prišel bo čas, ko boste na podlagi iskrene avtokritike spoznali, ali bo kaj z vami ali ne. Prepričani smo, da bo ta ali oni izmed vas napravil pot katoliškega slovenskega književnika preko Vrta, Mentorja, Mladike, Doma in sveta do samostojno izdanega dela, ki se bo lahko uspešno merilo z deli naših klasikov.

Straža v viharju, ki ji je pri srcu rast čim širšega in čim močnejšega katoliškega udeleževanja, bo odslej tudi umetnosti, predvsem besedni, posvetila mnogo pažnje. Od časa do časa bo po možnosti razpisala kak nagradni tečaj za najboljšo pesem ali prozo. Zdaj pričakujemo le še vašega zupanja v ljudi okrog našega lista, ki so prav tako zrasli iz literarnih krožkov, da pišete uredništvu o svojem življenju, o uspehih in neuspehih, o ovirah in drugih stvareh. Veselilo nas bo, ko bomo videli, da so te vrstice naletele na ugoden odmev pri vseh naših prijateljih po srednjih šolah. Z dobrohotnimi nasveti v listu bomo zmerom pripravljene pomagati pri oblikovanju našega najmlajšega literarnega naraščaja.

Brezbožniki na kmefih

»Antireligioznik« (september — oktober 1933) je prinesel zanimivo statistiko o verski zavesti med kmetskim prebivalstvom v Rusiji. Avtor deli kmete v kolhoznike in jedinoličnike (kmetje, ki niso organizirani v kolhozih in so tvorili l. 1933 17% kmetskega prebivalstva, po novejših uradnih podatkih iz leta 1935 pa 25%). Jedinoličniki se krčevito upirajo brezbožni propagandi. Le 0.7%

jedinoličnikov je organiziranih pri »brezbožnikih«, 92% priznava »koristnost vere«, 75% izjavlja, da jih vera »ne ovira pri delu«; ikone imajo v svojih stanovanjih vsi; 83% jedinoličnikov ni nikdar bralo antireligiozne literature, 64% se jih ni udeleževalo protiverskih sestankov.

Pri kolhoznicah so rezultati nekoliko ugodnejši za sovjete. V neki pokrajini ima ikone 77% kolhoz-

krščanskega človeka. Dr. Roman Tominec je pisal o tem delu sledeče: »Knjiga, ki je tekom treh let v sedemstotisočih izvodih objela stari in novi svet, ni delo teologa pisatelja, in ne učenjaka in ne asketa in tudi ne pismoučenega. Glas modernega človeka je, ki je bil po božjem usmiljenju poklican iz kaosa našega razornega časa k nenavadni luči«. Hugo Lang pa pravi: »Človek Papini je našel svojega odrešenika, literat Papini — hvaležno snov.« Knjiga je namerjena oni množici, ki je pred vrati — kot kažipot do resnice, vernim pa kot zgodba večno usmiljenega Mojstra — Učenika — Rabbonija. Vsak inteligent mora imeti v svoji knjižnici to svetovno delo, polno življenja, delo človeka iz naših dni. Ker Slovenci tega dela še nimamo prevedenega, izrabite priliko in si naročite to delo, obsegajoče ca 500 strani. Naroča se pri »Zboru duh. mladeži« v Senju, Hrvatsko Primorje.

(Predplačilo: broš. 55 Din, vez. 70; pozneje 80 odnosno 100 Din.)

Igrače. Dobili smo v oceno 1. številko novega belgrajskega lista Budućnost jugoslovenstva, ki se odlikuje po velikem formatu angleških žurnalov in po posebni abecedi. Izdajatelj Božidar Stojanović je namreč nekatere črke cirilske abecede nadomestil z latinskimi in s tem takorekoč prinesel drobce za zblizanje med Srbi in Hrvat. Kot Slovenci se ne nameravamo spuščati v kako strokovno kritiko tega pojava, ker ga spričo velike naivnosti in neresnosti razumemo le kot ponešrečeno predpustno šalo.

GLEDALIŠČE

Naše razmerje do Narodnega gledališča je po mnenju nekaterih nepravilno, češ, da samo grajamo, ne pa tudi hvalimo, kar je pozitivnega. Poudariti moramo dejstvo, da je gledališče poleg drugega tudi zelo pripravno propagandno sredstvo in da nam nikakor ni vseeno, kakšna tendenca se v repertoarju kaže. Jasno je, da katoličani ne bomo mirno gledali golih materialističnih iger, ki poudarjajo edinole vsakovrstna uživanja, ne pa tudi neke višje, duhovne sile, ki živi v ljudeh in jih dviga iz vsakdanjosti. Škoda, da je v stolpcih našega lista premalo prostora za umetnostno kritiko. Prinašajo naj jo drugi listi. Nam gre za idejno kritiko, ki je danes žal tako redka in jo najdemo prav za prav le v Mladiki. Tudi odslej se morda ne bomo zmerom ustavljali ob delih, ki so s katoliškega svetovnega nazora neoporečna (kdor molči, pritrjuje!), nikdar pa ne bomo molčali o igranih, ki jih bodisi avtor bodisi režiser postavita pred naše oči v izkrivljeni zgodovinski podobi ali zgolj enostransko. Edino v tem smislu naj se umevajo naša kratka gledališka poročila. Kdor jih drugače tolmači, nam dela krivico.

»Pesem s ceste«. Trije muzikantje, Miško, Krištof in Karel v P. Schurekovi »Pesmi s ceste« hodijo po predmestju, blatni in raztrgani, igrajo sredi ceste in pod okni. Otroci se zbirajo okoli njih in dekleta se srečna ozirajo za njimi. Stanu-

jejo v kleti, pa je pri njih tiho, domače in lepo. Ana jim gospodinji in skrbi za vsakega. Domačnost in zadoroljstvo razbije strastna ženska, vdova Kati. Osvoji si Miška, gospodarja v hiši. Ana mora oditi. A tudi Miško se naveliča razuzdanega življenja, pusti vse in gre. Postane pa ljubosumen na svoja tovariša zaradi Ane in se vrne. Tudi Ana mora spet nazaj, saj je bila postala mati v družini. In prejšnje življenje teče zopet dalje.

Za trenotek je pisatelj odgrnil zaveso in nam pokazal košček malega, uboega predmestnega življenja. Nič drugega ni hotel. V tem malenkostnem življenju je toliko vsega: sreča in nesreča, bratstvo in egoizem, ljubezen in sovraštvo, zadovoljnost in hkrati hrepenenje po lepšem življenju. In značaji: Miško, ciganska narava, hoče živeti in se izživljati (»Tisto s Kati? To je strast, natura — kaj morem za to —«); Krištof je svojevrsten filozof, prijeten in zabaven; Karel pa je pijanec, a se v njem še pokaže zdaj pa zdaj človeško dostojanstvo. Srečo ima, da najde dragocenost, kar povzroči več veselih prizorov. Vsi trije pa so umetniki, svet, ki ga včasih tudi Ana ne razume. Čutijo, da so eno in da morejo živeti le v skupnosti (»Mi mali ljudje moramo držati skupaj!«).

V predstavi »Pesmi s ceste« je praznoval J. Daneš-Gradiš petintridesetletnico svojega odrskega udejstvovanja. Od tedaj, ko je skrivaj zapustil dom in se pridružil potujoči igralski družini, je ustvaril lepo vrsto karakternih in karakterni komičnih vlog. Odličen je bil tudi v tej igri kot Krištof.

Grajamu surove besede in geste.

OBZORNIK

Število akademikov na pariških univerzah pada. L. 1934. (v juliju) je bilo vpisanih 38.316 slušateljev, v juliju 1935 pa le 36.044; od tega jih je juristov 14.050 leta 1934, l. 1935. pa 11.961.

Zidje imajo hebrejsko nacionalno univerzo v Jeruzalemu. Vse znanstveno delo na tej univerzi se vrši v hebrejščini, in to v smislu sionističnega programa, ki ima za cilj restavracijo hebrejščine v živi jezik. Na univerzi deluje kakih 100 profesorjev, vpisanih slušateljev pa je bilo lani 450.

V decembru 1935 se je vršil XII. socialni teden katoliških študentov v Bruslju. Na zelo interesantnih konferencah so razpravljali v prvi vrsti o študentovskem katoliškem tisku in o katoliškem tisku sploh.

A. U. C. A. M. — mednarodna akademska misijonska organizacija — namerava v kratkem prirediti študijske dneve v Louvainu. Na teh dneh bodo v luči katoliških principov obravnavali probleme vojne, kolonizacije in mednarodne solidarnosti.

Poljski katoliški dijaki so imeli od 15. do 21. decembra XIV. »Socialni teden« v Krakovu. Razpravam je predsedoval kardinal Avgust Hlond. Namenjen je bil predvsem katoliškimi akademikom. Odlični znanstveniki in strokovnjaki so imeli okrog dvajset predavanj, v katerih so obravnavali specialno problem dela.

nikov, v neki drugi pa 98%. Tej sovjetski statistiki dostavlja avtor naslednje misli: aeroplani in traktorji niso povzročili velike vrzeli v stari verski mentaliteti. Ko je došel v neko vas novi traktor, je pop opravil zahvalno molitev in ljudstvo je še naprej verovalo v Boga; kmeta sicer lahko pripraviš do tega, da bi psoval popa, ki je v pijanosti zgubil križ ali evangelij, nikdar pa se ne bo norčeval iz njegovih verskih opravil... Pred nedavnim sem govoril s kolhoznikom, ki ne verjame več v starega (?) Boga in v zlato ikon, pa mi je rekel: »Boga ne moremo poznati in ga ne poznamo. Tudi ne vemo, če Bog je, pa vendar nekaj čutimo v svojem srcu...« itd. Da vsaj kolhoznike odvrnejo od izpolnjevanja verskih dolžnosti, jih prisilijo, da se zato zavežejo s posebno obljubo, n. pr.: »Obvežemo se, da ne bomo spoštovali verskih praznikov popov in kulakov. Da bo našemu delu zagotovljen uspeh, se zavezuje, da bomo začeli pomladanska poljska dela brez vsakega ozira na stare cerkvene praznike« (Antireligioznik, ibid). Natančne slike o verskem stanju kmetov v Sovjetiji vsled skopih ruskih poročil ne moremo spoznati. Vsekakor je značilna tožba »Bezbožnika« (7. julija

1935), da »v vasi Nerekta, ki je 25 km oddaljena od Moskve, ni nobenega komunista in niti enega komsomolca, nobene šole, pač pa cerkev, pop in v vsaki hiši ikone. To je škandal!«

Komunisti vodijo v Sovjetiji svojo brezbožniško politiko zelo previdno in taktično. Večino duhovnikov so pobili, izgnali in pozaprlji. Preostalim so na vso moč omejili njih delokrog. Na ta način polagoma dosežejo, da postanejo mase versko brezbrizne in dostopnejše nasprotnim vplivom. Če pomislimo še na šolo, na vsemogočo protiversko propagando in na dejstvo, da so tisti, ki izpolnjujejo verske dolžnosti, v tej deželi »svobode« oropani vseh državljskih pravic, se moremo le čuditi, kako da nimajo še večjih uspehov.

Močno pa je že razkristjanjeno življenje v mestih. V Moskvi n. pr. je bilo od 22.308 registriranih zakonov v prvi polovici leta 1935 le 78 cerkveno sklenjenih, dočim dajo krstiti (po večini tajno) kakih 20% vseh rojenih otrok. V maju l. 1935 je prišlo v Moskvi na 4381 registriranih porok 2040 ločitev zakona. Ruska revolucija seje v srca nemir, nesrečo in sovraštvo.

Mineraloški institut

Med znanstvenimi inštituti ljubljanske univerze zavzema mineraloško-petrografski inštitut prav posebno mesto. Njegova naloga je vzgajati po eni strani filozofe-prirodoslovce, ki so se posvetili med realnimi predmeti predvsem mineralogiji in petrografiji ter deloma geologiji, da jim nudi priliko, poglobiti se v vse panoge teh strok do najvišje mere; po drugi strani mora skrbeti, da dobe slušatelji raznih oddelkov tehniške fakultete svojemu poklicu primerno znanje v tej stroki.

Znanstvene potrebe filozofa, montanista, kemika gradbenika in geodeta so pa zelo različne. Da niso slušatelji raznih oddelkov brez potrebe obremenjeni, so prirejena predavanja po potrebi v različnem obsegu za posamezne skupine, kar pa jemlje predavateljem več časa. To velja za predavanja iz mineralogije in petrografije.

Poleg teh predmetov se predavajo na mineraloškem inštitutu še posebni predmeti za montaniste kakor nauk o slojiščih, o premogih, o nafti, geologija Jugoslavije in praktična geologija. Posledne predmete je treba predavati s posebnim oziranjem na potrebe tehnikov, zlasti rudarjev.

Tako različnim predmetom in potrebam morajo biti na razpolago primerni predavatelji, učila in zadostna literatura. Vse to pa zahteva denarja, ne sicer ogromnega, pa vsaj zadostnega.

Prva leta je dobival inštitut od države zadostne kredite, ki se pa kljub temu niso mogli meriti s krediti, dovoljenimi belgrajski in zagrebški univerzi, dasi je bilo treba vse na novo nabaviti. Tudi razne družbe v Sloveniji so prispevale z bogatimi darili in podporami. Tako je bilo mogoče opremiti inštitut že v prvih desetih letih popolnoma moderno z vsem potrebnim, da se more primerjati v tem oziru s starejšimi inštituti drugih univerz. V marsičem jih celo prekaša.

Velika sreča je bila v tem, da je vodil ta čas inštitut ženiolen organizator in neumoren delavec pok. prof. dr. K. Hinterlechner. Inštitut se je razvijal pod njegovim vodstvom v ponos vse univerze. Toda še pod njegovim vodstvom so se začeli državni krediti za ljubljansko univerzo vedno bolj krčiti in inštitut bi bil začel že tedaj hirati, da ni našel njegov vodja vedno kakih privatnih virov, s katerimi je kril primanjkljaj državnih kreditov.

Po smrti prof. K. Hinterlechnerja je prevzel inštitut velik del njegovih knjig in kart. To je bila zadnja večja nabavka učil za inštitut. Državni krediti so ostali ne samo premajhni, ampak so se od leta do leta vedno bolj krčili, dokler nismo prišli tako daleč, da dobiva tako obširen in važen inštitut na mesec borih 700 dinarjev. Če že skromen slušatelj ne more izhajati s tako beraško vsoto, kako naj se drži velik znanstven inštitut s 700 dinarji na znanstveni višini, ki bi bila primerna vsem novim pridobitvam? Številne znanstvene revije in knjige, ki so prejšnja leta redno prihajale, je bilo treba odpovedati vse do zadnje. Tako daleč je prišlo, da je mogel kupiti inštitut v dveh poslednjih letih le dve knjižici za skupno vsoto 114 Din, revije pa ne dobiva nobene več; še za tekoče materialne izdatke primanjkuje redno denarja. Škoda, ki nastaja zaradi izostajanja rednih znanstvenih knjig in revij, je že tolika, da bi jo bilo težko popraviti v več letih, tudi ako bi dobivali od sedaj naprej dovolj velike državne prispevke.

Ako bo trajalo to žalostno stanje še par let, bo kmalu znanstveno delo v inštitutu nemogoče, ali se ne bo moglo vršiti v isti meri, ki ga pričakujemo od univerze. To je najuspešnejši način uničiti v kratkem ljubljansko univerzo. Stari sovražniki univerze so lahko zadovoljni. Ni potreba več napadati univerze na shodnih — s tem se njene branitelje in slovensko ljudstvo le organizira v obrambo — sedaj gre univerza po tem potu lepo tiho svojemu koncu nasproti.

Inštitutska knjižnica je za mlado univerzo naravnost bogata; vsebuje namreč 2800 posebnih knjig s 3100 zvezki in 110 znanstvenih revij z 2700 zvezki. Dasi je bilo vse to nabavljeno v dobri konjunkturi in s posebno srečo, ker nahajamo vmes silno redke in dragocene knjige, je vendar stalo ogromnih žrtev. Danes predstavlja sama knjižnica milijonske vrednosti. Enako dragocena je zbirka instrumentov in mineralna zbirka. Kaj podobnega bi danes ne mogli nabaviti niti za desetkratno ceno ne.

Ves prirastek knjig v poslednjih letih sestoji le iz malenkostnih daril. Poleg tega povzročajo inštitutu skrbi tudi vprašanje primerne naraščajoče.

Tako je sedanje stanje mineraloškega inštituta.

Pokažite naš list svojim prijateljem!

S tem nam pridobivate nove naročnike.